

Pirmas skyrius

Nieko apie mane nežinai, ne, žinai daug, nes esi mano dukra. Kūno kvapą, šiltą kvėpavimą, įtemptus nervus – visa tai paveldėjai iš manęs. Tad kalbėsiu tau taip kaip tam, kuris pažįsta mano vidinį pasaulį.

Galėčiau tave apibūdinti iki mažiausių smulkmenų. O kartais ryte, kai lauke daug sniego ir namus gaubia tokia tylą, kad užgniaužia kvapą, į galvą jų ateina dar daugiau. Prieš keletą savaičių prisiminiau apgamėlį ant tavojo peties, visuomet man jį rodydavai, kai maudydavau tave kubile. Tas apgamėlis nedavė tau ramybės. Prisiminiau ir garbanėlę už ausies, vienintelę medaus spalvos plaukuose.

Atsargiai ištraukiu kelias išlikusias nuotraukas; bėgant metams lengvai apsiašarojame. O aš nekenčiu verkti. Nekenčiu verkti, nes verkia idiotai, ir ašaros manęs nepaguodžia. Tik pasijuntu išsekusi, nebenoriu nė kąsnio nuryti ar prieš eidama miegoti užsivilkti naktinių marškinių. Bet reikia žiūrėti savęs, užgniaužti pyktį net tada, kai rankų odą nusėja dėmės. Kovoti nieko nepaisant. Šito mane išmokė tavo tėvas.

Visus šituos ilgus metus maniau esanti gera motina. Tvirta, puiki, draugiška... šie būdvardžiai man visiškai nepritin-

ka. Miestelyje vis dar esu vadinama ponia mokytoja, bet su manimi sveikinamasi iš tolo. Visi žino, kad esu nedrauginga. Kartais prisimenu žaidimą, kurį žaisdavome su pirmokais mokykloje. „Nupieškite labiausiai panašų į jus gyvūną.“ Dabar nupieščiau šarvuose galvą slepiantį vėžlį.

Mėgstu galvoti, kad būčiau buvusi neįkyri motina. Nebūčiau visą laiką tavęs klausinėjusi, – kitaip nei mano pačios motina, – kas yra tas ar anas, ar jo paisai, ar nori su juo susižadėti. O gal ir šitai prasimanau ir, jei būtum buvusi šalia, būčiau tave apipylusi savo klausimais, kreivai žiūrėjusi į visus tavo bandymus išsisukti nuo atsakymo. Kuo daugiau metų prabėga, tuo mažiau jaučiamės geresni už savo tėvus. Ir jei dabar lyginu save su tėvais, tikrai jiems neprilygstu. Tavo močiutė buvo griežta ir rūsti, žinojo, ko nori, lengvai skyrė juoda nuo balta ir nesuko sau galvos viską tiesiai išklodama. O aš pasiklydau pilkuose atspalviuose. Anot tavo močiutės, kalti buvo mokslai. Ji manė, kad visi išsilavinę žmonės visai be reikalo darosi sudėtingi. Tinginių pančiai, visažiniai, besiginčijantys dėl menkniekių. O aš maniau, kad svarbiausia, ką reikia mokėti, ypač moteriai, yra žodžiai. Įvykiai, istorijos, pramanai: svarbu alkti žodžių ir juos pasitelkti tą akimirką, kai gyvenimas tampa sunkus arba niūrus. Tikėjau, kad jie, tie žodžiai, gali mane išgelbėti.

Antras skyrius

Man visuomet buvo nusispjaut ant vyrų. Mintis, kad jie turi ką nors bendra su meile, atrodė juokinga. Vyrus laikiau arba pernelyg nerangiais, arba pernelyg plaukuotais, arba pernelyg netašytais. Kartais kuris nors pasižymėjo ir visomis trimis savybėmis. Šiose vietovėse kiekvienas turėjo keletą gyvulių ir žemės gabalą, todėl į juos buvo įsismelkęs tas kvapas. Tvarto ir prakaito. Jei reikėdavo įsivaizduoti, kad myliuosi, tai geriau jau su moterimi. Geriau atsikišę merginos skruostikauliai nei šiurkšti vyro oda. Bet užvis geriausia likti sau vienai ir niekam nesiaiškinti. Man iš tiesų būtų patikę tapti vienuole. Mane daug labiau žavėjo mintis gyventi atsiskyrusiai nuo pasaulio nei sukurti šeimą. Tačiau man visuomet sunkiai sekėsi mąstyti apie Dievą, iškart pasiklysdavau mintyse.

Žiūrėdavau tik į vieną vyrą, į Erichą. Matydavau jį praeinantį auštant su užsmakta ant kaktos kepure ir jau su cigarete lūpų kampe tokį ankstyvą metą. Kiekvieną kartą norėdavau iškišti galvą pro langą ir su juo pasisveikinti, bet jeigu būčiau atidariusi langą, Mamytė būtų pajutusi, jog vidun eina šaltis, ir tikrai būtų sušukusi, kad tuoj pat uždaryčiau langą.

„Trina, išprotėjai?!“ – būtų ėmusi rékti.

Mamytė visuomet rékaudavo. Šiaip ar taip, jei ir būčiau atidariusi tą langą, ką jam būčiau pasakiusi? Septyniolikos buvau tokia nevykėlė, kad daugių daugiausia būčiau įstengusi tik ką nors išlemti. Todėl tiesiog žvelgdavau, kaip jis tolsta link miškų, o jo margakailis šuo vardu Pilkis varo į priekį bandą. Eidamas su karvėmis Erichas pėdindavo taip lėtai, tarsi stovėtų nejudėdamas. Tad parimdavau prie knygų įsitikinusi, kad vėl jį pamatysiu toje pačioje vietoje, ir kai vėl pakeldavau galvą, jis atrodydavo toks mažytis kelio tolybėje. Po maumedžiaus, kurių jau nebėra.

Tą pavasarį prie atverstų knygų ir su pieštuku burnoje vis dažniau pagaudavau save galvojant apie Erichą. Kai už poros žingsnių nuo manęs netriūsdavo Mamytė, klausdavau Tėvelio, ar valstiečiai negyvena tarsi svajotojai. Sukaupęs daržą gali leisti su gyvuliais po pievas, atsisėsti ant uolos ir tyloje žiūrėti į kažin kiek amžių ramiai žemyn tekančią upę, į nežinia kur besibaigiantį šaltą dangų.

– Valstiečiai gali visa tai daryti, tiesa, Tėveli?

Įsikandęs pypkę Tėvelis sukikendavo.

– Paklausk to vaikinuko, į kurį rytais vogčiomis žvilgčioji pro langą, ar jis dirba kaip koks svajotojas...

Pirmą kartą pasikalbėjau su Erichu mūsų sodybos kieme. Tėvelis dirbo staliumi Rezijoje, bet ir mūsų namai atrodė tarsi dirbtuvė. Visuomet pilna žmonių, jie ateidavo paprašyti, kad Tėvelis ką nors sutaisytų. Kai svečiai išeidavo, Mamytė bambėdavo, jog niekuomet nėra ramybės. Tuomet Tėvelis jai atsakydavo, – nes nepakentė nė menkiausio priekaišto, – kad ji neturinti dėl ko niurzgėti, mat stalius dirba ir tada, kai vaisinga žmones ar su jais šnekučiuojasi, juk taip pritraukia užsakovų. Norėdama nutraukti pokalbį Mamytė patempdavo jam už nosies, už tos it kempinė Tėvelio nosies.

– Ji tau dar ūgtelėjo, – jam sakydavo.

– O tau užpakalis užaugo! – atkirsdavo jis.

Tuomet Mamytė įniršdavo.

– Štai už ko ištekėjau, už paikuolio! – ir sviesdavo į jį mazgotę.

Tėvelis piktai nusišypsodavo ir paleisdavo į ją pieštuką, ji – dar vieną mazgotę, jis – dar vieną pieštuką. Laidydami vienas į kitą daiktus išreikšdavo savo meilę.

Tą popietę Erichas ir Tėvelis rūkė ir lyg pakerėti žiūrėjo į debesis, tįsančius virš Ortleso kalno. Tėvelis paprašė minutėlę luktelėti ir nuėjo atnešti taurelės grapos. Erichas, užuot ką pasakęs, pakeldavo smakrą ir vos šyptelėdavo pasitikėdamas savimi, – toks jau buvo, – o aš dėl to pasijusdavau mažytę.

– Ką veiksi baigus mokslus? Mokytojausi? – paklausė.

– Gal ir taip. O gal išvyksiu kur nors toli, – tuos žodžius ištariau, kad pakalbėčiau kaip suaugusi.

Kai tai pasakiau, Ericho veidas iš karto apsiniauškė. Jis smarkiai užsitraukė dūmo, ir atrodė, kad svylanti cigaretė jam degina pirštus.

– Niekuomet nenorėčiau išvykti iš Kurono, – pasakė rodydamas į slėnį.

Tada pažvelgiau į jį tarsi mergytė, daugiau nebežinanti ką kalbėti, o jis atsisveikindamas paglostė man skruostą.

– Pasakyk savo tėvui, kad grapos išgersiu kitą dieną.

Nežinodama, ką pridurti, pritariamai palinksėjau galvą. Pasirėmiau alkūnėmis į stalą ir žiūrėjau, kaip Erichas nueina. Kartais užmesdavau akį į duris, nes bijojau, kad staiga išdygs Mamytė. Kartais meilė priverčia tave pasijusti it kokiai vagilei.

Trečias skyrius

1923 metų pavasarį ruošiausi brandos egzaminams. Musolinis tik ir laukė, kad gaučiau atestatą, nes norėjo padaryti perversmą mūsų mokyklose. Prieš metus buvo surengtas žygis į Bolcaną, fašistai nusiaubė miestą ugnimi ir kalaviju. Padegė viešąsias įstaigas, mušė žmones, jėga išvarė burmistrą, o karabinieriai, kaip visada, tik žiūrėjo. Jei ne jų ir karaliaus sėdėjimas rankas sudėjus, fašizmo buvę nebuvę. Dar ir šiandien vaikščiodama po Bolcaną sutrinku. Viskas atrodo priešiška. Išliko daug dvidešimt metų trukusio fašizmo ženklų, vėl juos išvydusi pagalvoju apie Erichą, kaip jį būtų graužęs pyktis.

Iki tos akimirkos, ypač šiuose pasienio slėniuose, gyvenimą diktavo metų laikai. Atrodė, kad čia, aukštai, istorija mūsų nepasiekia, išsisklaido lyg aidas. Kalbėjome vokiškai, buvome krikščionys, dirbome tvartuose ir laukuose. Nieko daugiau ir nereikia pridurti, kad suprastum tuos kalnuose gyvenančius žmones, kuriems priklausai ir tu vien dėl to, kad čia gimei.

Musolinis įsakė pervadinti gatves, upelius, kalnus... tie žmogžudžiai nedavė ramybės ir mirusiesiems, pakeitė net užrašus ant paminklinių lentų. Suitalino mūsų vardus, per-

rašė parduotuvių iškabas. Uždraudė vilkėti tradicinius drabužius. Nei iš šio, nei iš to mokyklose ėmė dirbti mokytojai iš Veneto, Lombardijos, Sicilijos. Jie mūsų nesuprato, mes nesupratome jų. Čia, Pietų Tirolyje, italų kalba buvo egzotika, girdėjai ją sklindant iš kokio gramofono arba kai atvykdavo koks prekijas iš Valarsos, per Trentino kraštą keliaujantis parduoti prekių į Austriją.

Toks retas tavo vardas iš karto visiems įstrigdavo, bet tiems, kurie jo neprisimindavo, visada buvai Ericho ir Trinos dukra. Žmonės sakydavo, kad mes panašios kaip du vandens lašai.

– Jei tavo dukra pasimes, bus parvesta tau į namus! – su niurnėdavo duonkepys ir pasisveikindavo su tavimi vaipydamasis bedante burna. Prisimeni? Kai gatvėje užuosdavai duonos kvapą, traukdavai mane už rankos, tempdavai, kad tau jos nupirkčiau. Nieko taip nemėgai kaip šiltos duonos.

Kurono gyventojus pažinojau visus iki vieno, bet draugavau tik su Maja ir Barbara. Dabar jos čia jau nebegyvena. Išvyko prieš daugelį metų, nė nežinau, ar dar gyvos. Buvome labai viena prie kitos prisirišusios ir mokėmės vienoje mokykloje. Negalėjome lankyti mokyklos, kurioje buvo ruošiami mokytojai, nes ši buvo per toli, bet kartą per metus važiuodavome į Bolcaną laikyti egzaminų, ir ta kelionė mums atrodydavo lyg nuotykis. Susijaudinusios vaikščiodavome po miestą, pagaliau matydavome ne tik Alpių piemenų trobas ir kalnus, bet ir pasaulį. Pastatus, parduotuves, pilnas mašinų gatves.

Aš ir Maja tikrai turėjome pašaukimą mokyti ir laukėme nesulaukėme, kada galėsime įžengti į klasę. Barbara labiau norėjo tapti siuvėja. Bet ir ji lankė tą pačią mokyklą, sakydavo, kad taip praleisime daugiau laiko kartu. Visus tuos metus buvo prie manęs prilipusi. Lydėdavome namo viena kitą, kad galėtume kartu pabūti. Priešais namų duris viena kitai sakydavome:

– Nagi dar šviesu, aš tave palydėsiu.

Sukdavome ilgiausius ratus šalia upės arba pamiškėje, ir pamenu, kaip mums bevaikštant Barbara visada kartodavo:

– Jei mano būdas būtų toks kaip tavo...

– O ką, koks jau tas mano būdas?

– Tu žinai, ko nori, ką trokšti pasiekti. O aš visada pasime-tusi ir visuomet noriu, kad kas mane paimtų už rankos.

– Neatrodo, kad iš savojo būdo turėčiau naudos.

– Šitaip kalbi, nes esi truputį per reiki.

– Šiaip ar taip, – atsakydavau gūžtelėdama pečiais, – iš karto atiduočiau savo būdą, kad tik būčiau tokia graži kaip tu.

Tuomet ji nusišypsodavo, o jei nebūdavo nieko aplink arba jei dangus niaukdavosi, mane pabučiuodavo ir kalbėdavo meilius žodžius, kurių dabar neprisimenu.

Į valdžią atėjus dučiai, paaiškėjo, kad galime likti be darbo, nes buvome ne italės, todėl visos trys ėmėme mokytis kalbos tikėdamosi, kad vis tiek įsidarbinsime. To pavasario popietes leidome ant ežero kranto su gramatikos knygomis rankose. Susitikdavome po pietų, viena atsinešdavo vaisių, įvyniotų į servetėlę, kita ateidavo dar su kąsniu burnoje.

– Dabar gana kalbėti vokiškai! – sakydavau norėdama jas sudrausminti.

– Norėjau tapti mokytoja, bet neketinau mokytį kita kalba! – prieštaraudavo Maja, delnais daužydama tą pilną ke-verzonių savo sąsiuvinį.

– Tai ką man sakyti, juk norėjau kurti drabužius, – neti-kėtai pareiškėdavo Barbara.

– Klausyk, negi tau gydytojas prisakė būti mokytoja? – at-šaudavo Maja.

– Tik paklausykite šitos gyvatės... Ką reiškia, kad man gy-dytojas neprisakė? – atkirsdavo Barbara rišdamasi į kasą veš-lius raudonus visur besiplaikstančius savo plaukus. O paskui vėl kalbėdavo, kad turime visos trys kartu gyventi, netekėti.

– Paklauskite manęs, jei ištekėsime, būsim tarnaitės! – tvirtai užbaigdavo tas kalbas.

Grįžusi į namus iš karto eidavau miegoti. Visuomet alkau vienatvės. Palįsdavau po patalais ir mintydavau tamsiame drėgname kambaryje. Galvodavau, kad norom nenorom tampa suaugusi, ir dėl to nerimaudavau. Nežinau, ar ir tu šitaip būgštaudavai, o gal esi panaši į savo tėvą, kuriam gyvenimas buvo lyg upė. Jei turėdavo įvykti kokie pasikeitimai arba artėdavo finišas, kaip antai atestato gavimas ar santuoka, nuolatos norėjau pabėgti arba viską mesti. Kodėl gyvenime būtinai reikia eiti į priekį? Ir tave pagimdžiusi svarsčiau: „Kodėl negalėjau ilgiau jos pasilaikyti čia, pilve?“

Gegužę su Maja ir Barbara būdavome kartu ir visomis darbo dienomis – ne taip, kaip anksčiau, kai susitikdavome tik retkarčiais arba per sekmadienio mišias. Lavinome tą keistą kalbą vildamosi, kad fašistai bent kiek įvertins mūsų pastangas ir atestatą. Bet širdies gilumoje nė pačios tuo netikėjome, todėl dažniau klausydavomės itališkų dainų – leisdavome plokšteles, kurių turėjo Barbara, o ne mokydavomės gramatikos.

Pabučiuosiu tave

Jei sugrįši tu čia

Nebučiuosiu tavęs

Jei į karą išvyksi iš čia

Likus savaitei iki egzaminų raštu, Tėvelis man leido nakvoti pas Barbarą. Ilgai reikėjo prašyti, bet galiausiai pasiekiau savo.

– Gerai, mergyte, gali eit pas draugę, bet už tai turėsi gauti aukščiausius pažymius.

– O kaip tu supranti aukščiausius pažymius? – paklausiau pabučiavusi jį į skruostą.

– Na, kai vidurkis – dešimt! – pasakė Tėvelis, išskėsdamas rankas. O Mamytė, sėdėdama šalia jo ir megzdama kojines,

palinksėjo. Turėdama laisvą minutę ji visada megzdavo kojines ir sakydavo, kad jei bus šalta kojoms, bus šalta ir visam kūnui.

Bet aš negavau aukščiausių įvertinimų. Kaip buvome susitarusios, kai pradėjome lankyti mokyklą, Maja pavaišino mus gėrimais ir iškepė pyragą. Nors Barbara pasakė, kad Maja gavo dešimtuką, nes jos mokytojas yra paršas, žiūri jai į krūtinę.

– Gavau septynetą, nes mano krūtys mažos kaip obuoliukai! – pareiškė Barbara, atkišdama į priekį krūtis ir pakilnodama rankose.

– Gavai septynetą, nes esi kvailė! – atšovė Maja, tada Barbara netikėtai ją sučiupo ir abidvi nusirito į žolę. Žiūrėjau į jas prisimerkusi nuo saulės šviesos ir kvatojau.